

FINANCIAL AND ACCOUNTING PROBLEMS OF THE REGIONAL ECONOMY

ФИНАНСОВИ И СЧЕТОВОДНИ ПРОБЛЕМИ НА РЕГИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА

ELEMENTS OF IFR IN THE CONTEXT OF THE COVID-PANDEMIC

Pavlina Dimitrova

University of agribusiness and rural development, Bulgaria

ЕЛЕМЕНТИ НА ИНТЕГРИРАНАТА ФИНАНСОВА ОТЧЕТНОСТ В КОНТЕКСТА НА COVID ПАНДЕМИЯТА

Павлина Димитрова

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите - Пловдив

Abstract: The article discusses the reasons for the emergence of integrated reporting. The key role of these reports is indicated. The principles and elements of the reports are discussed in detail. An empirical study of companies in the financial sector proves that the required legal framework is complied.

Въведение

Понятието “интегрирана отчетност”, съгласно неговия етимологичен произход, се свързва със словосъчетанията “правя интеграция; обединявам се с някого, нещо; окрупнявам” [1].

В този смисъл тълкуванието може да се обобщи като *окрупнена отчетност* или *обединена отчетност*.

Интегрираната отчетност постепенно заема своето ключово място сред източниците на информация. Ако първоначално информацията относно превенция замърсяването на околната среда, социалните въпроси свързани с борбата с корупцията, неравенството между половете и др. е по-скоро откъслечна и обобщена, то през 2010 г. се поставя началото на изискуема по определени критерии информация.

Изложение

Преди 9 г. се сформира т.нар. Международен съвет за интегрирана отчетност. Идеята е, чрез този съвет да се дадат насоки за изготвянето на компонентите на интегрирания отчет. Необходимо е да се преодолеят недостатъци като липса на обяснения по числовите величини на финансовия отчет, да се вземат предвид мненията на инвеститорите, че цифрите не са тълкувани или могат да се тълкуват двояко; липсата на стратегически акцент; необходимост от по-голям обем информация относно нематериалните активи, липсата на достатъчен обем нефинансова информация; липса на прогнозна

информация; потвърждава се и идеята, че ценността на нефинансовата информация е значително по-висока. Последното се уточнява и от контекста на Директива 2014/95 на ЕС като се твърди, че “в действителност оповестяването на нефинансовата информация е жизненоважно за управлението на прехода към устойчива глобална икономика чрез съчетаване на дългосрочната рентабилност със социалната справедливост и опазването на околната среда. В този контекст оповестяването на нефинансовата информация спомага за измерването, наблюдението и управлението на резултатите от дейността на предприятията и тяхното въздействие върху обществото” [2].

Значимо е да се отбележи, че отчетът се разглежда от холистична гледна точка. Холистичността е цялостност, интегралност или в този аспект не би трябвало всеки отчет да се разглежда сам по себе си, а в неразривна и пряка връзка с всички други отчети. Съветът за интегрирана отчетност се отказва от идеята да създава отделна Рамка за интегрирани отчети, а по-скоро актуализира текущата рамка за финансовите отчети. Принципите, на които се базира тя са посочени в следната таблица:

Таблица 1. Принципи на Рамката за интегрирани отчети

Принципи на нефинансовата декларация
1. Оповестяване на съществена информация
2. Обективна, балансирана и разбираема информация
3. Цялостна, но кратка информация
4. Стратегическа и ориентирана към бъдещето информация
5. Ориентирана към заинтересовани страни информация
6. Последователна и съгласувана информация

Източник: Указание на МФ от 2017 г. относно прилагане на Глава седма Годишни доклади и раздел четвърти “Консолидирана нефинансова декларация от ЗСч”

Под съществена информация, посочена в *принцип 1* се разбира онази, от която трябва да се разбират насоките за развитие на предприятието, финансовите резултати, както и състоянието и въздействието му върху социалните въпроси и екологията.

Същността на *принцип 2* определя, че изложената информация трябва да се базира само на факти, а не на предположения и догадки. Също така, не се допуска да се оповестява несъществена информация. Необходимо е да се конкретизират термините, които се използват, подробно да се разясняват определени елементи.

Същността на *принцип 3* се свързва с оповестяване на съществена информация по екологичните, социалните въпроси и въпросите за служителите; оповестяване методите за зачитане правата на човека; въпросите свързани с подкупите и борбата с корупцията.

Принцип 4 - необходимо е оповестяване на бизнес модела на предприятието и неговите стратегии. Информацията да бъде ориентирана към бъдещето, да се разясни стратегическия подход относно екологичните и социалните въпроси и да се разясняват краткосрочните, дългосрочните и средносрочните последици от дейността.

Принцип 5 - декларацията трябва да предоставя разбираема информация не само за конкретен потребител, но и за група потребители. Едновременно да

се задоволяват нуждите от данни на доставчици, клиенти, кредитори, съдружници, данъчни служби и др.

Принцип 6 - декларацията трябва да е в съответствие с останалите компоненти на отчета. В този случай информацията се счита за по-полезна и разбираема. Хронологически трябва да бъдат отразени резултатите от дейността на организациите, въздействието от тяхната дейност в социален и екологически аспект. Изборът на методологията за определяне на ключовите показатели да бъде съгласувана, за да е налице ефективност. Ясно да е очертана причинно-следствена връзка при оповестяване на информацията и последователност на данните. Ключовите показатели не е необходимо да бъдат нормативно регламентирани, а да се ползват от добрите практики. Могат да се прилагат конкретни индикатори за ефективност от екологически, социален и управленски характер на Европейската федерация на предприятията за финансови анализи и Насоките за интегриране на показателите във финансовия анализ и корпоративната оценка, от Схемата за екологично управление и одит, от Глобалната инициатива по отчетност и други.

Би било препоръчително да се оповестяват промените, настъпили в методологията на оповестяване, кои са причините за тези промени, както и всички последици от това.

В таблица 2 са представени принципите на интегрираната отчетност:

Таблица 2. Принципи на интегрираната отчетност

Принципи на интегрираната отчетност
1. Стратегически фокус и ориентация към бъдещето
2. Последователност и сравнимост
3. Взаимоотношения със заинтересованите лица
4. Същественост
5. Сбито представяне
6. Надеждност и пълнота
7. Съгласуваност между информацията

Източник: International Integrated Reporting Committee. 2013. The international IR framework. Available at <http://www.theiirc.org/wp-content/uploads/2013/12/13-12-08-The-International-IR-Framework-2-1.Pdf>

Разликите между принципите в нефинансовата декларация и интегрираните отчети са минимални. При интегрираните отчети се набляга в принцип 1 директно на информация, ориентирана към бъдещето (принцип 4 при нефинансовата декларация). Стратегическата ориентация се свързва със “стратегическа посока”.

В научната литература са известни 3 гледни точки, относно стратегическата ориентация:

➤ *Ориентация към потребителите, конкурентите и технологиите [3].* Ориентацията към потребителите се свързва с проучване на всички клиентски изисквания към фирмения продукт (настоящи и бъдещи), поставяйки интересите на тези клиенти на първо място през призмата на системния подход.

Ориентацията към конкурентите се свързва с проучване на пазара на другите предприятия, на техния продукт и внедряване на иновации с цел увеличаване качеството на собствения продукт.

Ориентацията към технологиите се разбира в контекста на нови технологични решения, до колко компанията е склонна да инвестира в модерни производствени машини.

➤ *Пазарна или ресурсна ориентация [4].* При предприятията с ресурсна ориентация анализите започват от вътрешността на организацията и са насочени навън (към пазарната среда). Тук се следва правилото, задължително ресурсите да се вложат и да се произведе продукта, а след това да се търси подходящия пазар. При пазарната ориентация, компаниите първо проучват кои продукти ще се реализират успешно и след това се търсят подходящи ресурси за производството на тези продукти.

➤ *Ориентация, базирана на това, как организацията се адаптира към външната среда.* Анализира се връзката между стратегията на предприятието и постигнатите резултати.

Следващият принцип - **последователност и сравнимост** присъства и при двата отчета, както и всички останали принципи. При интегрираните отчети е посочен принцип “**надеждност и пълнота**”, който донякъде се доближава до принцип 2 ”обективна, балансирана и разбираема информация” при нефинансовата декларация.

Под **надеждна информация** се разбира онази, която не съдържа съществени грешки и пропуски.

За да бъде надеждна информацията във финансовите отчети трябва да бъде **пълна**, да се оповестяват всички съществени събития отделно чрез т.нар. дескриптивно описание. Даден пропуск може да доведе до невярна или подвеждаща информация и следователно ненадеждна и недостатъчна по отношение на нейната уместност.

Според концептуалната рамка за финансово отчитане, отчетите съдържат следните елементи:

1. Организационен преглед и външна среда;
2. Управление;
3. Бизнес модел;
4. Риск и възможности;
5. Стратегия и разпределяне на ресурсите;
6. Изпълнение;
7. Перспектива;
8. База за изготвяне и представяне.

Поясненията относно елементите могат да бъдат визуализирани чрез следната таблица:

Таблица 3. Съдържание на елементите на интегрираните отчети

Елементи	Изискуема информация
<i>Елемент 1 - Организационен преглед и външна среда</i>	Необходимо е да се отговори на въпроса “Какво прави организацията и при какви обстоятелства работи?” Идентифицира се целта, мисията и визията и осигурява основен контекст в насоките: – култура, етика и ценности; – собственост и оперативна структура; – основни дейности и пазари; – конкурентна среда и пазар; - позициониране (като се имат предвид фактори като заплахата от нова конкуренция и заместващи продукти или услуги, преговорите с клиентите и доставчици, и интензивността на конкурентно съперничество)

Елементи	Изискуема информация
	<p>Ключова количествена информация (напр. брой служители, приходи и брой страни, в които организацията работи), какви са измененията от предишни периоди;</p> <p>Външна среда -значителни фактори, влияещи на външната среда включват аспекти в правен, търговски, социален, екологични и политически контекст, който засяга способността на организацията да създава стойност в краткосрочен, средносрочен или дългосрочен план. Възможно е тези фактори да влияят на организацията пряко или косвено. Могат да включват например: макро и микро икономически условия, като икономическа стабилност, глобализация, силни и слаби страни на конкуренти и клиентско търсене и др.</p>
<i>Елемент 2 - Управление</i>	<p>Необходимо е да се отговори на въпроса: Как структурата на управление на организацията подкрепя способността на компанията да създава стойност в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен апсект.</p> <p>Необходимо е да се оповести информация за това как се създава стойност:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ лидерската структура на организацията, включително уменията на мениджърите; специфични процеси, използвани за стратегически решения и за установяване отношението на компанията към риска и механизми за разрешаване на етични въпроси; ✓ как културата, етиката на организацията и ценностите се отразяват в използването ѝ на ефекти върху капиталите, включително нейните взаимоотношения с ключови заинтересовани страни ✓ как възнагражденията и стимулите са свързани със създаването на стойност в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен времеви хоризонт, включително как те са свързани с влиянието на организацията върху върху капиталите.
<i>Елемент 3 - Бизнес модел</i>	<p>Необходимо е да се определи: Какво е бизнес модел на организацията? Бизнес моделът на организацията е система от бизнес дейности за реализация на продукти и достигане на резултати, които дейности имат за цел да изпълнят стратегическите цели на организацията в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен хоризонт. Дейности, които могат да подобрят ефективността на бизнес модела могат да бъдат:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Изрично идентифициране на ключовите елементи на бизнес модела; • Идентифициране на важни фактори, влияещи върху външната среда; • Връзка с информация, обхваната от други елементи на съдържанието, като стратегия, рискове и възможности, и ефективност. <p>Интегрираният отчет е един вид “ключ” към капиталите, с които организацията разполага от гл.т., че капиталът е в основата на здравината и устойчивостта на бизнес модела.</p>
<i>Елемент 4 - Бизнес дейности</i>	<p>Интегрираният отчет описва ключовите бизнес дейности. Това може да включва:</p> <ul style="list-style-type: none"> • как организацията се отличава на пазара (например чрез конкретен продукт, сегментиране на пазара, канали за доставка и маркетинг); • степента, в която бизнес моделът разчита на генериране на приходи след началната точка на продажба (напр. разширени гаранционни споразумения или такси за използване); • как организацията подхожда към нужда от иновации; как бизнес моделът се адаптира към промяната.
<i>Елемент 5 - Риск и възможности</i>	<p>Един интегриран доклад трябва да отговори на въпроса: Какви са специфичните рискове и възможности, които влияят на способността на организацията да създава стойност в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план и как организацията подхожда към тях?</p> <p>Интегрираният отчет съдържа качествена и количествена информация за производителността, която може да включва въпроси като:</p> <ul style="list-style-type: none"> • количествени показатели относно целите, рисковете и възможностите,

Елементи	Изискуема информация
	<p>обяснявайки тяхното значение, техните последици, и методите и допусканията, използвани при съставянето им;</p> <ul style="list-style-type: none"> • ефектите на организацията (и положителни, и отрицателни) върху капиталите, в т.ч материални ефекти върху капиталите; • връзките между миналото и текущото представяне, и между текущото представяне и перспективата на организацията.
<i>Елемент 6 - Стратегия и разпределяне на ресурсите</i>	<p>Един интегриран доклад трябва да отговори на въпроса: Къде е мястото на организацията и как има намерение да стигне до там?</p> <p>Интегрираният доклад обикновено идентифицира:</p> <ul style="list-style-type: none"> • краткосрочни, средносрочни и дългосрочни стратегически цели на организацията; • стратегиите, които има или възнамерява да приложи, за да постигне тези стратегически цели; • план за разпределение на ресурсите, които има да приложи присвоята стратегия;
<i>Елемент 7 - Изпълнение</i>	<p>Ключови показатели за ефективност, които комбинират финансови мерки с други компоненти (напр. съотношението на емисиите на парникови газове към продажбите) или описание обясняващо финансови последици от значителни ефекти върху други капитали и други причинно-следствени връзки и взаимоотношения (например очакван ръст на приходите в резултат на усилията за усъвършенстване на човешкия капитал) може да се използва за демонстриране на свързаност на финансовите резултати с капитала.</p> <p>В някои случаи това може също да включва монетизиране на определени ефекти върху капиталите (например въглеродни емисии и използване на вода).</p>
<i>Елемент 8 - Перспектива</i>	<p>Интегрираният доклад трябва да отговори на въпроса: Как работи организацията, Какво е важно да се включи в интегрираният доклад и как такива въпроси са количествено оценени? Интегрираният доклад описва резюмето на организацията; резюме на значимите рамки и методи, използвани за количествено определяне или оценка на материални въпроси; Интегрираният отчет включва в резюме на организацията процес на определяне на съществеността и ключови преценки.</p>

Източник: *International Framework (2021). Internet resource: www.integratedreporting.org [5]*

До колко се спазват изискванията за включване на всички елементи в интегрираните отчети, съгласно изискванията за Международната рамка, ще се отрази като резултат от извършено емпирично изследване. В обхвата на представителната извадка са включени компании от финансовия и застрахователния сектор:

- *Доверие Обединен холдинг АД;*
- *Еврохолд България АД-София;*
- *Булбанк АД ;*
- *ДСК АД;*
- *ЗАД Булстрад Виена иншурънс груп-София;*
- *Райфайзенбанк АД;*
- *Синергон холдинг АД;*
- *Стара планина холд АД;*

Ще бъде посочено наличието на всеки един елемент за три поредни години -2018, 2019, 2020 г.

По първия елемент **“Организационен преглед и външна среда”**, всички компании са обявили предмета на дейност. 100% от тях извършват дейност в областта на финансовите и застрахователни услуги. Основно предметът на

дейност на всички компании се определя като придобиване, управление, оценка и продажба на дялове и/или акционерни участия в български и чуждестранни дружества – юридически лица, участия под каквато и да е форма в други местни и/или чуждестранни търговски дружества, и/или в тяхното управление; придобиване, управление и продажба на облигации; придобиване, оценка и продажба на патенти, отстъпване на лицензии за използване на патенти на дружества, в които холдинговото дружество участва; публично привличане на влогове или други възстановими средства; предоставяне на заеми или друго финансиране за своя сметка и на собствен риск; извършване на платежни услуги по смисъла на закона за платежните услуги и платежните системи; издаване и администриране на други средства за плащане (пътнически чекове и кредитни писма); дейност като депозитарна или попечителска институция; финансов лизинг; гаранционни сделки.

Очевидно е, че подробното оповестяване е един плюс за компаниите. Инвеститорите и други потребители на отчети ще придобият усещане за прозрачност и сигурност относно конкретна организация.

82% от компаниите определят своите ценности, които са свързани със значимостта на произвеждания от тях продукт. Етика, уважение, борба с неравенствата в различни области са поставени като основни ценности.

Всички продукти се базират на иновациите и инвестициите, като по този начин икономиката се основава на знанието на индивидите. При търговските банки е определена мисията в областта на корпоративното банкиране.

Целите се определят като нарастване на дохода на инвеститорите от разликата в цената на търгуваните акции на фондовата борса и от получаването на дивиденди.

Също като главна цел е определена постигане на добри показатели за качество, рентабилност и ефективност.

20% от предприятията са насочили своите усилия към задоволяване на клиентските изисквания, дигитализация и отлични условия за работа на своите служители.

Организационната структура, която е оповестена е Съвет на директорите, избран от Общото събрание на акционерите. Публично е определена информацията относно това в кои предприятия организациите имат дял и дали участието е контролно, значително или малцинствено. В търговските банки стриктно се спазва йерархията при организационната структура. Тя включва Главни дирекции, дирекции Управление, международен център, отдели, екипи. Главните дирекции са определени в зависимост от конкретните си функции като:

- Надзорен съвет;
- Представител на УС и главен ИД
- Главен оперативен директор;
- Управление на риска;
- Главно банково обслужване;
- Финанси;
- Корпоративно, инвестиционно и частно банкиране; □□Банкиране на

дребно.

В 67% от компаниите се използва двустепенна система на управление. Като Органи на управление са определени Надзорен, Управителен съвет и Общо събрание на акционерите. Съветите обикновено включват 3 човека.

Относно конкурентна цена и пазар оповестяването на информацията е в следните насоки:

✓ 33% от изследваните предприятия обявяват снижаване на нетния лихвен доход за 2020 г. спрямо 2018 г. поради силното влияние на конкуренцията. Последният фактор обаче се влияе и от Covid - пандемията.

✓ 77% от извадката оповестяват информация за конкурентите бегло и неясно.

Относно елемент **управление**, оповестяването е коректно за мениджърската структура за изплатените възнаграждения. Разработени са политики за изплащане на допълнителни възнаграждения под формата на бонуси, като са изброени и в кои случаи се изплащат (въздействие върху резултати и собствен капитал), както и процентите на тези възнаграждения. В 33% от извадката в последната изследвана година са разработени допълнителни изисквания за изплащане на възнаграждения директно свързани с резултати от нови клиенти.

По отношение **бизнес модела** и **бизнес дейностите** е представена гледната точка на компаниите в следните направления:

1. Оповестяване на основния капитал на дружествата - размер, дали акциите са поименни, безналични, с право на глас. Акциите при всички дружества са такива. Капиталът представлява основен буфер срещу неблагоприятни събития и неговият размер показва дали предприятието е устойчиво. Обикновено се поддържа основен капитал много над законно установения. Компаниите от тип търговски банки отчитат увеличение в размера на собствения капитал между 4-5% за 2020 г., спрямо база 2018г. При останалите се отчита снижение до 2-3 %, дължащо се на нарастналите разходи за основна дейност и свиване на приходите.

2. Фокусът винаги е бил и ще бъде върху иновациите като се цели засилване на удовлетвореността на клиентите от предлаганите продукти на компаниите. Нарастване нивото на дигитализацията като метод за привличане на потребители;

3. Търсене на предприятия с високо ниво на печалба, в които да бъде инвестирано.

4. Продажба на миноритарни дялове, които носят ниски нива на доходност спрямо такива в други компании.

5. Диверсификация на инвестициите от типа "да не се слагат всички яйца в една кошница" с цел оптимизиране на всички видове риск.

6. Инвестиции в нови модели активи и освобождаване на активи с по-ниско качество.

7. Бизнес моделът се усъвършенства чрез нови дигитални технологии и разширяване на пазарните ниши при 33% от компаниите.

Относно рисковете и възможностите - всички компании без изключение определят заплахите и рисковете, свързани във външната среда. Бъдещите верояни негативни събития се определят като:

✧ **оперативен риск** - свързан е с възможни грешки вследствие неефективни човешки действия (умишлени или поради нехайство, или небрежни действия) или грешки в машините. Във връзка с това 1/3 от компаниите извършват и за трите изследвани години преглед на клиентските данни, актуализацията им с оглед спазване на регулаторните изисквания. Ревизия е налице при регистрацията на клиентите, поддържането и прегледа на информацията. Набляга се вече на аутсорсинга[6] на услугите с цела снижаване на оперативния риск. Въвежда се терминът "риск култура", свързващ се с

провеждане на различни видове онлайн срещи и разработване на методически насоки за осмисляне на неблагоприятните събития от служителите на банките;

✧ **кредитен риск** - свързва се с възможността заемополучателите на организацията да изпаднат в затруднено финансово положение и да бъде невъзможно събирането на вземанията от страна на кредитора. Допълва се категоризацията на рисковите активи като се определят 3 фази - фаза 1 са съвсем нови рискови активи или тези с нисък кредитен риск; фаза 2- активи с нарастващ риск за последните 3 месеца; фаза 3-изцяло обезценени рискови активи.

Задължително се изчислява кредитната загуба в края на всеки месец с цел да се предприемат действия за обезценка на активите.

✧ **пазарен риск** - появява се вследствие изменение в пазарните условия и влияние върху активите на корпорациите. Използват се основно хеджиращи инструменти, които да компенсират измененията в справедливите стойности на паричните потоци.

✧ **ликвиден риск** - свързва се най-общо с възможността дружествата да не могат да погасяват своите задължения в определения срок. Той възниква и при промяна на обемите на входящи и изходящи парични потоци. Балансира се с определени лихвоносни активи с плаващи и фиксирани лихвени проценти. Поддържат се в достатъчен обем (но не свръхрезерви) парични авоари в срочни депозити и в безсрочни банкови сметки (за дружества, които не се категоризират като търговски банки).

Разработени са политики за управление на ликвидността, като в кредитните институции ликвидността се наблюдава на седмична база.

✧ **трудов риск** - характеризира се с възможността да се загубят квалифицирани кадри; да се случат трудови злополуки с увреждане здравето и живота на работници и служители. Оповестява се и усложнената епидемиологична обстановка и с цел снижаване броя на болелите са извършени допълнителни разходи за ограничаване на риска - за дезинфектанти, маски, преградни стени, ротация на част от персонала - дистанционна и присъствена работа.

✧ **екологичен риск** - 22% от компаниите отчитат наличието на екологичен риск, във връзка с допълнителните им дейности. Оповестява, се че въздушните емисии се наблюдават за прах, серен диоксид, азотен диоксид, амоняк, въглеродород. Извършва се мониторинг на източниците на емисии на вредни вещества в атмосферния въздух от неподвижни източници на замърсяване от утвърдени пробовземни точки. Водните емисии се контролират за температура, съдържание на кислород, олово, мед, цинк, фосфати и др., а почвата - за селитра, амоняк, фосфати, цинк, олово. Обобщено казано, въведени са Системи за управление на процесите и дейностите, оказващи влияние върху околната среда.

При елемент **“Стратегия и разпределяне на ресурсите”** се открояват няколко направления:

● *стратегия при екологичните въпроси* - всички компании са оповестили Системите си по ISO във връзка с опазване на околната среда. Спазват се нормативните разпоредби и вътрешнофирмените изисквания, обновяват се процесите с екологосъобразни технологии. Където е необходимо са изградени пречиствателни станции;

● *стратегия относно социалните въпроси* - разработени са политики в компаниите във връзка със стриктно спазване изискванията на Кодекса на труда

за безопасни условия на труд. Стимулира се трудовия процес посредством създаване на предпоставки за качествена работа. Спазват се Колективен трудов договор, Инструкции за трудова заетост и социална дейност, Инструкции за организация заплащането на труда. Заплащат се от работодателите здравни застраховки, карти за санаториално лечение, периодични медицински прегледи. Изплащат се стимули и бонуси в 100% от компаниите, въз основа на конкретно разработена програма. Организирант се курсове за придобиване и повишаване на квалификацията. В 11% от изследваната извадка се заплаща 50% от таксата във ВУЗ за специализирано обучение, както и се организират стажове и практики на територията на предприятията.

При периодични проверки е установено, че се спазват морално-етичните норми и правила.

● *стратегия във връзка с екологичните въпроси* - неразделна част от цялостната система за управление на холдинговата структура. Стратегическа цел на ръководството е непрекъснато подобряване на практиката в посока към предотвратяване и/или намаляване въздействието върху околната среда, както и повишаване степента и културата на екоцелесъобразното поведение на дружеството. Провеждане на политиката по Околна среда се синхронизира с дейностите в различните направления в организацията – качество на производството, финансиране, опазване здравето на работниците и служителите, безопасност на труда и други. За успешното провеждане на политиката по Околна среда, компанията майка изисква от ръководните органи на всички дъщерни дружества, служители и работници, да проявяват в ежедневната си работа висок професионализъм и отговорно поведение по отношение на околната среда.

Следващият елемент **“Изпълнение”** се свързва с взаимовръзката интелектуален капитал - финансов резултат. В дружествата се откроява правопрпорционална зависимост между инвестициите в интелектуален капитал и финансовия резултат от дейността. За 2020 г. се отчита нарастване и на факторната, и на резултативната величина с около 4,6%.

Перспективата като последен елемент, но не и по значимост откроява всички съществени преценки и ключови понятия. Извадката от компании оповестява своите материални активи, тяхното изменение за 2019 г. спрямо 2018 г., и за 2020 г. спрямо предходната 2019 г. Определени са в количество и стойност промените като са определени и причините за тези промени. По отношение съществени въпроси такива са определени единствено съгласно счетоводен стандарт 8 във връзка с промените в счетоводната политика.

Естествено може да бъде допълнено, че Covid- пандемията повлия върху дейността и разходите на компаниите.

Резултати и изводи

Компаниите оповестяват информация във връзка с всички елементи на интегрираните отчети. В това отношение пропуски не се забелязват. В по-голям обем и по-изчерпателна информация се публикува от финансови предприятия тип търговски банки. Това е логично, защото кредитните институции са под постоянен надзор на БНБ, Комисията за финансов надзор.

Няма липсваща информация по нито един елемент от отчетите. Въпреки това може да се маркира един потенциален бъдещ проблем - как да се съпоставя нефинансовата информация по отношение обем и изчерпателност. И дали е

възможно да се разработят определени показатели за нефинансовата информация?

Влиянието на Covid-пандемията съвсем нормално се отразява и тук. Тъй като продуктите и услугите, които се произвеждат от всички тях не включват стоки от първа необходимост, са се наложили за тези 2 години определени промени, които могат да бъдат обобщени така:

- въвеждане на работа от разстояние при отдели, където е възможно или използване на ротационен принцип при служителите;

- спазване на предписанията на здравния министър с цел опазване здравето и живота на работещите в компаниите;

- реструктуриране на звена и отдели, които до момента са били нискоефективни;

- преглеждане на договори и стриктно съблюдаване на изменението както на входящи, така и на изходящи парични потоци;

- определяне на всички слаби звена в самите компании и в техните дъщерни дружества. Промяна в прогнозите, в целите и мисията на предприятията;

- въвеждат се нови софтуерни програми с цел улесняване достъпа от разстояние.

От друга страна търговските банки подкрепят инициативи в социалните дейности- подкрепя на деца в неравностойно положение, финансови инжекции за болници и Министерство на здравеопазването. Използвани са безвъзмездно помещения на банки за организиране на изложби, както и на други изяви в областта на изкуството и културата. Проведени са уебинари за финансово грамотяване на физически и юридически лица.

Литература:

[1] Онлайн тълковен речник - Интернет-ресурс:
<http://talkoven.onlinerechnik.com/duma/интегриран>

[2] Директива 2014/95 за изменение на Директива 2013/34/ЕС по отношение на оповестяването на нефинансова информация и на информация за многообразието от страна на някои големи предприятия и групи, Internet-resource: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex%3A32014L0095>

[3] Gatignon, H., & Xuereb, J. M., (1997). Strategic orientation of the firm and new product performance. *Journal of Marketing Research*, 77-90

[4] Paladino, A. (2007). Investigating the drivers of innovation and new product success: A comparison of strategic orientations. *Journal of Product Innovation Management* 24: 534–53.

[5] International Framework (2021). Internet resource : www.integratedreporting.org

[6] Тълкуване на термина “аутсорсинг” - източник: <https://evs-translations.com/blog/bg/outsourcing-2/> - Аутсорсингът се дефинира като „действие в практиката за получаване на стоки или услуги чрез договор от външни източници“. Ако се вгледаме в самата дума, тя е съществителното на глагола outsource, образуван от съчетаването на думите out (от староанглийската дума ut със значение на „извън“) и source (от старофренската дума source, която означава „основа или произход“).

[7] Марева, Н. (2019). Бизнес моделите на споделено кредитиране като алтернатива на традиционното банкиране. *Ново знание*, бр.3 (8), с. 6-19.

- [8] Сайт на Булбанк АД: <https://www.unicreditbulbank.bg/bg/individualni-klienti>
- [9] Сайт на Стара планина АД: <https://www.sphold.com>
- [10] Сайт на Синергон холдинг АД: <http://synergon.bg/>
- [11] Сайт на Доверие АД: <https://doverie.bg/>
- [12] Сайт на Еврохолд АД: <https://www.eurohold.bg/>
- [13] Сайт на ДСК АД: <https://dskbank.bg/>
- [14] Сайт на Булстрад АД: <https://www.bulstrad.bg/>
- [15] Сайт на Райфайзенбанк АД: <https://www.rbb.bg/bg/individualni-klienti/>